

Sygn. akt III CZP 59/20

UCHWAŁA

Dnia 20 sierpnia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Prezes SN Dariusz Zawistowski (przewodniczący)

SSN Dariusz Dończyk

SSN Agnieszka Piotrowska (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa A. P., A. P., D. P., A. S., M. A. i S. A.

przeciwko (...) Szpitalowi Specjalistycznemu w W. i (...) Zakładowi Ubezpieczeń S.A. w W.

o zapłatę,

po rozstrzygnięciu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 20 sierpnia 2021 r.,

zagadnienia prawnego przedstawionego

przez Sąd Apelacyjny w (...)

postanowieniem z dnia 21 maja 2020 r., sygn. akt V ACz (...),

"Czy zażalenie wniesione w terminie tygodniowym od dnia doręczenia odpisu postanowienia z uzasadnieniem, mimo niezgłoszenia wniosku o takie doręczenie, jest dopuszczalne?"

podjął uchwałę:

Zażalenie wniesione w terminie tygodniowym od dnia doręczenia odpisu postanowienia z uzasadnieniem, mimo niezgłoszenia wniosku, o którym mowa w art. 357 § 2¹ k.p.c., podlega odrzuceniu jako niedopuszczalne.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 15 listopada 2019 r., wydanym na posiedzeniu niejawnym, Sąd Okręgowy w W. uznał się za niewłaściwy i przekazał sprawę z powództwa A. P., D. P., A. S., M. A. i S. A. przeciwko (...) Szpitalowi Specjalistycznemu w W. i (...) Zakładowi Ubezpieczeń S.A. w W. o zapłatę do rozpoznania Sądowi Rejonowemu w W. jako właściwemu rzeczowo i miejscowo. Sąd Okręgowy doręczył powodom to postanowienie z uzasadnieniem mimo niezgłoszenia przez nich wniosku o sporządzenie uzasadnienia i doręczenia odpisu postanowienia z uzasadnieniem (art. 357 § 2 i 2¹ k.p.c.). W terminie tygodniowym od dnia doręczenia, powodowie wnieśli zażalenie, przy rozpoznawaniu którego Sąd Apelacyjny w (...) powziął poważne wątpliwości prawne przedstawione Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia na podstawie art. 390 § 1 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przedstawione zagadnienie prawne wiąże się z wprowadzoną od dnia 7 listopada 2019 r. istotną zmianą dotyczącą sposobu zaskarżania postanowień wydanych przez sąd pierwszej instancji na posiedzeniu niejawnym, wprowadzoną ustawą z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2019 r, poz. 1469, dalej: „ustawa nowelizująca”). W poprzednio obowiązującym stanie prawnym, stosownie do art. 357 § 2 k.c., postanowienia wydane na posiedzeniu niejawnym sąd doręczał z urzędu obu stronom, chyba że przepis szczególny stanowił inaczej. W sytuacji, w której stronie przysługiwał środek zaskarżenia, doręczeniu podlegało postanowienie z uzasadnieniem sporządzonym przez sąd z urzędu; doręczając postanowienie, sąd pouczał stronę występującą w sprawie bez adwokata, radcy prawnego, rzecznika patentowego lub radcy Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej o dopuszczalności, terminie i sposobie wniesienia środka zaskarżenia. Rozwiązanie to korelowało z art. 394 § 2 k.p.c., przewidującym, że termin do wniesienia zażalenia jest tygodniowy i liczy się od doręczenia postanowienia, a gdy strona nie zażądała w terminie przepisany doręczenia postanowienia zapadłego na rozprawie - od ogłoszenia postanowienia. Poprzednio

obowiązujące przepisy (art. 369 § 2 k.p.c.) dopuszczały wniesienie zarówno apelacji, jak i zażalenia od postanowienia ogłoszonego na posiedzeniu jawnym (art. 357 § 1 k.p.c.) wprost, to jest bez uprzedniego wniosku strony skarżącej o sporządzenie uzasadnienia orzeczenia o jego doręczeniu z uzasadnieniem. Przedstawione unormowania były jasne, a ich stosowanie nie nastroczało jakichkolwiek problemów w praktyce.

Ustawa nowelizująca znacząco zmieniła sposób uzasadniania, doręczania oraz zaskarżania orzeczeń sądowych wydanych zarówno na posiedzeniu jawnym, jak i niejawnym. Przedstawione do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne dotyczy tylko tych ostatecznych, stąd rozważania zostaną ograniczone do postanowień wydanych na posiedzeniu niejawnym. Stosownie do aktualnie obowiązującego art. 357 § 2 k.p.c., postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym sąd doręcza z urzędu stronom, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Doręczając postanowienie stronie niezastępowanej przez adwokata, radcę prawnego, rzecznika patentowego lub Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej, należy ją pouczyć o dopuszczalności, warunkach, terminie i sposobie złożenia wniosku o doręczenie uzasadnienia tego postanowienia i wniesienia środka zaskarżenia albo o tym, że postanowienie nie podlega uzasadnieniu lub zaskarżeniu. Zgodnie z art. 357 § 2¹ k.p.c., postanowienie wydane na posiedzeniu niejawnym sąd uzasadnia tylko wtedy, gdy podlega ono zaskarżeniu i tylko na żądanie strony zgłoszone w terminie tygodnia od dnia doręczenia postanowienia. Postanowienie z uzasadnieniem doręcza się tylko tej stronie, która zażądała sporządzenia uzasadnienia i doręczenia postanowienia z uzasadnieniem. Spójny z tymi regulacjami jest zmieniony art. 394 § 2 k.p.c. przewidujący, że termin do wniesienia zażalenia wynosi tydzień od dnia doręczenia postanowienia z uzasadnieniem. Jeżeli przy wydaniu postanowienia sąd odstąpił od jego uzasadnienia, termin liczy się od dnia ogłoszenia postanowienia, a jeżeli podlegało ono doręczeniu - od dnia jego doręczenia (por. art. 357 § 6 k.p.c.). W powiązaniu z tymi zmianami pozostaje przywrócenie przez ustawodawcę obowiązku uiszczenia opłaty sądowej od wniosku o sporządzenie uzasadnienia orzeczenia i jego doręczenie z uzasadnieniem w dodanym ustawą nowelizacyjną art. 25b ustawy z dnia 28 lipca 2006 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jedn.: Dz.U.

z 2020 r., poz. 755), przewidującym, że opłatę stałą w kwocie 100 złotych pobiera się od wniosku o doręczenie orzeczenia albo zarządzenia z uzasadnieniem zgłoszonego w terminie tygodnia od dnia ogłoszenia albo doręczenia tego orzeczenia albo zarządzenia. Stosownie do art. 25b ust. 2 przytoczonej ustawy, w przypadku wniesienia środka zaskarżenia, opłatę uiszczoną od wniosku o doręczenie orzeczenia albo zarządzenia z uzasadnieniem zalicza się na poczet opłaty od środka zaskarżenia. Ewentualna nadwyżka nie podlega zwrotowi.

Na tle zagadnienia prawnego przedstawionego Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia, rozważenia wymagają dwie kwestie: czy złożenie przez stronę wniosku o sporządzenie uzasadnienia postanowienia wydanego na posiedzeniu niejawnym i jego doręczenie stanowi przesłankę dopuszczalności zażalenia oraz po drugie, jakie są konsekwencje prawne niezgodnego z art. 357 § 2 i 2¹ k.p.c. doręczenia stronie przez sąd z urzędu odpisu postanowienia z uzasadnieniem sporządzonym bez wniosku strony w kontekście możliwości i dopuszczalności zaskarżenia tego postanowienia.

Przyjęte przez ustawodawcę nowe rozwiązania prawne, polegające w szczególności na eliminacji możliwości wniesienia apelacji i zażalenia wprost (por. zmiana art. 369 k.p.c. i art. 394 k.p.c.) nawiązują do zasad obowiązujących przy wnoszeniu skargi kasacyjnej. Strona mająca zamiar zaskarżenia prawomocnego orzeczenia sądu drugiej instancji skargą kasacyjną zobowiązana była i nadal jest do uprzedniego złożenia wniosku o doręczenie tego orzeczenia z uzasadnieniem na podstawie art. 387 § 3 k.p.c., albowiem wskazany w art. 398⁵ § 1 k.p.c. termin rozpoczyna swój bieg dopiero od dnia prawidłowego doręczenia odpisu orzeczenia z uzasadnieniem stronie, która tego zażądała (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 1996 r., I PKN 45/96, OSNP 1997, Nr 14, poz. 254, z dnia 14 września 2006 r., III CZ 54/06, nie publ., z dnia 28 marca 2007 r., III CSK 66/07, nie publ., z dnia 26 sierpnia 2008 r. I CSK 342/08, nie publ., z dnia 14 września 2004 r. III CZ 74/04, nie publ. oraz dnia 8 listopada 2013 r., II UZ 58/13, nie publ.). Jeżeli strona nie wystąpiła z takim żądaniem, przewidziany w art. 398⁵ § 1 k.p.c. dwumiesięczny termin nie rozpoczyna biegu, a tym samym nie jest możliwe skuteczne wniesienie przez ten podmiot skargi kasacyjnej; w takiej sytuacji skarga kasacyjna podlega odrzuceniu

jako niedopuszczalna (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 grudnia 1999 r., II CKU 162/97, Prokuratura i Prawo 2000, Nr 6, poz. 30, z dnia 29 kwietnia 2015 r., IV CZ 8/15, nie publ. oraz z dnia 20 grudnia 2013 r., III CSK 322/13, nie publ.). Przeniesienie tych zasad na grunt zwykłych środków zaskarżenia (apelacji i zażalenia) oznacza, że de lege lata, złożenie przez stronę wniosku o sporządzenie uzasadnienia orzeczenia i doręczenie odpisu orzeczenia z uzasadnieniem stanowi przesłankę skuteczności wniesienia zażalenia, albowiem dopiero doręczenie - na wniosek strony - odpisu orzeczenia z uzasadnieniem powoduje otwarcie przewidzianego w art. 394 § 2 k.p.c. tygodniowego terminu do złożenia zażalenia (z wyjątkiem wskazanym w art. 394 § 2 zdanie. 2 k.p.c. w zw. z art. 357 § 6 k.p.c.). Pogląd ten jest aprobowany w aktualnym orzecznictwie Sądu Najwyższego (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 grudnia 2020 r., II CZ 53/20, nie publ. i uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 28 maja 2021 r., III CZP 26/20, Biuletyn Izby Cywilnej SN, nr 6, str. 6). W uchwale z dnia 2 lipca 2021 r., III CZP 38/20 (nie publ.), Sąd Najwyższy rozpoznając zagadnienie prawne, czy zwięzłe wskazanie zasadniczych powodów rozstrzygnięcia przy wydaniu zarządzenia o zwrocie pozwu na podstawie art. 357 § 5 k.p.c. w zw. z art. 362 k.p.c. powoduje, że termin do złożenia zażalenia na to zarządzenie biegnie od dnia jego doręczenia, stwierdził, że termin do wniesienia zażalenia na zarządzenie o zwrocie pozwu, w którym wskazano zasadnicze powody rozstrzygnięcia, biegnie od dnia doręczenia uzasadnienia zgłoszonego na żądanie strony w terminie tygodnia od dnia doręczenia zarządzenia. Pogląd ten jest spójny ze stanowiskiem wyrażonym w niniejszej uchwale.

Odnosząc się do drugiego ze spornych zagadnień należy wskazać, że wadliwe doręczenie stronie przez sąd z urzędu odpisu postanowienia z uzasadnieniem nie sanuje braku obligatoryjnego wniosku strony o sporządzenie uzasadnienia i doręczenie odpisu postanowienia z uzasadnieniem, a zatem nie otwiera stronie tygodniowego terminu do złożenia zażalenia. Jest to konsekwencja przedstawionego wyżej, wprowadzonego ustawą nowelizacyjną, nowego modelu uzasadniania, doręczania oraz zaskarżania postanowień wydanych na posiedzeniu niejawnym. W obowiązującym stanie prawnym złożenie przez stronę wniosku o sporządzenie uzasadnienia orzeczenia i jego doręczenie z uzasadnieniem,

który musi spełniać określone ustawą wymagania co do formy, treści i terminu jego złożenia (por. art. 328 k.p.c.), oraz wymagania fiskalne (por. przytoczony wyżej art. 25b u.k.s.s.c.), stanowi zatem czynność procesową strony uruchamiającą postępowanie odwoławcze, która nie może być zastąpiona działaniem sądu. W literaturze także wyrażono pogląd, że zażalenie niepoprzedzone złożonym skutecznie wnioskiem strony o sporządzenie uzasadnienia postanowienia i jego doręczenie podlega odrzuceniu jako niedopuszczalne z innych przyczyn (art. 373 w zw. z art. 397 § 3 k.p.c.), nawet jeśli zostanie złożone w terminie tygodniowym od daty doręczenia postanowienia. Podobnie sytuacja ta kształtuje się na gruncie unormowań dotyczących skargi kasacyjnej. W orzecznictwie i literaturze wskazuje się, że jeśli strona nie zażądała sporządzenia uzasadnienia orzeczenia i doręczenia go z uzasadnieniem lub jeśli wniosek został złożony z przekroczeniem terminu, to nawet w sytuacji, w której sąd drugiej instancji doręczył stronie odpis orzeczenia z uzasadnieniem, termin do wywiedzenia skargi kasacyjnej nie zaczyna swojego biegu, a wniesiona skarga podlega, jako niedopuszczalna z innych przyczyn, odrzuceniu na podstawie art. 398⁶ § 2 w zw. z art. 398⁵ § 1 i art. 387 § 3 k.p.c. (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 19 kwietnia 1999 r., II CZ 23/99, OSNC 1999, nr 11, poz. 195, z dnia 30 marca 2006 r., III CZ 12/06, nie publ. oraz z dnia 16 kwietnia 2008 r., I CZ 31/08, nie publ.).

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy podjął uchwałę, jak na wstępie.

jw